

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ СИСТЕМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ, ЇЇ ПРАВООХОРОННА ФУНКЦІЯ

ЄВДОКІМЕНКО Сергій Анатолійович - кандидат юридичних наук

DOI 10.32782/LAW.2020.2.22

В статті досліджуються основні питання, що стосуються структури та системи Національної поліції України. Проаналізовані зміни в законодавстві, що регулюють діяльність підрозділів поліції. Розглянуто особливості правоохоронної функції Національної поліції України, в умовах реформування. Звертається увага на питання належного матеріально-технічного забезпечення підрозділів поліції, а також організації навчання по умову користуватися сучасними спеціальними та технічними засобами. Представлено шляхи удосконалення виконання правоохоронної функції держави підрозділами національної поліції. Виділено проблематику кадрового забезпечення поліції, наведено пропозиції по регулюванню даного питання. Рекомендовано посилити взаємодію поліції з суспільністю, а також активно впровадити європейські стандарти в діяльність поліції.

Ключові слова: суспільність, законодавство, правоохоронні органи, Національна поліція, підрозділи, взаємодія, система.

Постановка проблеми

Зміни, що відбуваються у законодавстві, яке регулює діяльність правоохоронних органів, у тому числі Національної поліції України, забезпечили глобальні перетворення державної політики у вказаному напрямку. Проте такі зміни від-

буваються безсистемно, відсутній попередній науковий аналіз проєктів реформування, наслідки внесення змін не у повній мірі прораховуються, що призводить до виникнення колізій і неточностей в законодавстві. Реформи, що відбуваються в системі Національної поліції України, викликають суспільний інтерес. Вони мають здійснюватися залежно від економічного розвитку держави, потреб населення, міжнародних відносин та міжнародно-правових актів, визнаних Україною тощо. Незважаючи на прагнення народу докорінно змінити підхід до захисту прав і свобод людини і громадянина, шляхом реформування правоохоронної системи України, в тому числі Національної поліції, деякі питання залишаються відкритими, висвітленню таких питань і призначене наукове дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Основоположні принципи діяльності правоохоронної системи досліджені О.М. Бандуркою, Ю.П. Битяком, С.М. Гусаровим, Р.А. Калюжним. Пріоритетним напрямком діяльності Національної поліції України присвячено наукові праці Д.В. Швеця, В.В. Сокурєнка, І.В. Клименка. Проблематиці компетенції правоохоронних органів приділяють увагу В. М. Бабакін, С. Г. Братель, К. А. Бугайчук, Є. В. Додін, І. В. Зозуля та інші.

Невирішені раніше частини загальної проблеми

Проаналізувавши деякі питання реформування правоохоронної системи України, в тому числі Національної поліції, можна дійти висновків про наявність проблем, що виникають у практичній діяльності, зокрема: взаємодія підрозділів, що входять до складу структури та системи правоохоронних органів, бюрократичний підхід до питання взаємодії з громадськістю, низький рівень дисципліни серед персоналу поліції, порушення законодавства. Захищеність та безпека населення мають бути пріоритетним напрямком діяльності держави, у зв'язку з цим, слід приділити увагу законодавчому закріпленню змін у системі правоохоронних органів та реальному запровадженню їх у практичну діяльність, забезпечивши, перш за все, органи поліції необхідними кадрами, матеріальними і фінансовими ресурсами. Постає також необхідність розробки відомчих нормативно-правових актів з питань оперативно-службової діяльності, зокрема, з попередження кримінальних правопорушень.

Таким чином, **метою дослідження є** розгляд окремих теоретичних і практичних питань, що стосуються системи Національної поліції України та виникають внаслідок змін законодавства, яке регулює діяльність правоохоронних органів, а також з'ясування правоохоронної функції Національної поліції України.

Виклад основного матеріалу

Відповідно до статті 13 Закону України «Про Національну поліцію» [1] систему поліції складають:

- 1) центральний орган управління поліцією;
- 2) територіальні органи поліції.

До складу апарату центрального органу управління поліції входять організаційно поєднані структурні підрозділи, що забезпечують діяльність керівника поліції, а також виконання покладених на поліцію завдань.

У складі поліції функціонують:

- 1) кримінальна поліція;
- 2) патрульна поліція;
- 3) органи досудового розслідування;

- 4) поліція охорони;
- 5) спеціальна поліція;
- 6) поліція особливого призначення.

У системі поліції можуть утворюватися науково-дослідні установи та установи забезпечення.

Кримінальна поліція протидіє кримінальним правопорушенням у порядку, визначеному Кримінальним процесуальним кодексом України. До її складу входять: кіберполіція, Департамент захисту економіки, Управління контролю за дотриманням прав людини, Головне слідче управління, Департамент карного розшуку, Департамент внутрішньої безпеки Національної поліції. Слід виділити, що кіберполіція – це структурний підрозділ Національної поліції України, який діє у складі кримінальної поліції та спеціалізується на попередженні, виявленні, припиненні та розкритті кримінальних правопорушень, механізмів підготовки, вчинення або приховування яких передбачає використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), телекомунікаційних та комп'ютерних інтернет-мереж і систем [2].

Патрульна служба поліції – це структурний підрозділ Національної поліції України, що виконує функції щодо підтримання громадського порядку та забезпечення безпеки на вулицях міст і на дорогах, а також запобігання злочинам шляхом механізованого або пішого патрулювання. Отже, до її функцій слід віднести: підтримання громадського порядку; забезпечення безпеки на вулицях міст і на дорогах; профілактика злочинів шляхом механізованого або пішого патрулювання [3].

Органи досудового розслідування Міністерства внутрішніх справ України, які є структурними підрозділами Національної поліції України та її територіальних органів, згідно із Кримінальним процесуальним кодексом України здійснюють досудове розслідування кримінальних правопорушень, віднесених до їх підслідності.

При цьому, ст. 38 Кримінально-процесуального кодексу України [4] встановлює, що органами досудового розслідування (органами, що здійснюють дізнання і досудове слідство) є слідчі підрозділи: а) органів Наці-

ональної поліції; б) органів безпеки; в) органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства; г) органів Державного бюро розслідувань; підрозділ детективів, підрозділ внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України.

Поліція охорони є єдиною державною структурою, яка надає повний комплекс якісних послуг охорони. Поліція охорони за договорами надає послуги із захисту майна та інших видів власності фізичних і юридичних осіб, а також здоров'я і життя фізичних осіб.

Поліцією спеціального призначення є спеціально навчені підрозділи державних служб, особовий склад яких має високу бойову, вогневу, фізичну, моральну та психологічну підготовку і котрі використовують легке озброєння армійського типу та спеціальні тактики в операціях з високим ризиком та вирішення специфічних бойових завдань силовими методами в надзвичайно екстремальних умовах, у яких потрібні здібності та навички, що виходять за рамки можливостей звичайних поліцейських [5, с. 150].

Що стосується перетворень, які відбулися та продовжують відбуватися в системі Національної поліції, то найскладнішими є зміни у слідчому апараті, а також підрозділах кримінального розшуку. Тут неможливо застосувати метод «звільнити всіх і набрати нових». У державі немає такої кількості нових фахівців, які могли б робити цю значно складнішу роботу, ніж робота патрульного поліцейського. Ефективна робота Національної поліції, як складової системи правоохоронних органів, можлива лише за умови якісного відбору кандидатів для проходження служби в системі Національної поліції. Так, на думку автора дослідження, важливим моментом є формування таких умов, за яких кількість претендентів на посаду зростатиме, і вони за своїми якостями будуть відповідати вимогам, що пред'являються до поліцейських. Досягти результату можливо шляхом підвищення рівня престижності професії, застосовуючи такі заходи, як: збільшення заробітної плати працівників поліції, забезпечення гідних умов праці, в

тому числі забезпечення соціальних і правових гарантій для працівників, покращення матеріально-технічної бази підрозділів поліції.

Проблемою постає бюрократичний підхід до вирішення вказаного питання, адже на практиці зустрічаються непоодинокі випадки порушення прав самих працівників поліції, в таких умовах зростання рівня престижності професії важко уявити. На рівні здобуття знань та професійних навичок, пріоритетним напрямком підготовки кадрів для служби в Національній поліції повинно стати підвищення рівня моральних та етичних якостей майбутніх працівників, розуміння ними важливої ролі поліції у забезпеченні прав і свобод людини і громадянина.

Дотримання принципів, встановлених законом, є обов'язковим для поліції. На їх основі повинна будуватись уся діяльність поліції з реалізації правоохоронної функції держави, яка виступає основною функцією поліції. О. М. Бандурка зазначав, що принципи – це вихідні, основні правила, керівні настанови, норми діяльності для впровадження системи, управління загальними процесами [6, с. 32]. На думку науковця, принципи мають ґрунтуватися на об'єктивних законах, закономірностях, виявлених у процесі управлінської діяльності. Таким чином, під принципами здійснення правоохоронної функції поліцією можна розуміти ті основоположні ідеї, що відображають закономірності, які відбуваються в суспільних відносинах і пов'язані із забезпеченням належного стану правопорядку. Швець Д. В. [7, с. 14] зазначає, що правоохоронна функція держави – це комплексний напрямок діяльності держави, який об'єднує низку заходів (у тому числі примусових), заснованих на принципах справедливості й ефективності, що спрямовані на безконфліктну реалізацію прав, свобод і законних інтересів людини та громадянина, забезпечення соціальної злагоди, недопущення індивідуальних, колективних і масових порушень законності й правопорядку. Рівень довіри населення, відповідно до закону України «Про Національну поліцію» [1], є основним критерієм оцінки ефективності діяльності органів і підрозділів поліції. Виходячи з

цього, значно підвищуються вимоги до сучасного поліцейського. Його освітній, загальнокультурний рівень, підготовка, здатність правильно й ефективно застосовувати свої знання – основні умови становлення поліцейського нової формації, який перш за все служить людині, захищаючи та охороняючи її права і свободи. Відповідно до результатів дослідження, яке було проведено Київським міжнародним інститутом соціології в період з 19 до 25 травня 2020 року: 65 % населення вважає Україну безпечним місцем для проживання, 82 % — свій населений пункт та 87 % громадян визначають своє найближче середовище проживання (громаду) безпечним. Також респонденти відповідали на питання щодо рівня довіри до МВС та органів його системи. Державній прикордонній службі довіряють 60 % населення, Державній міграційній службі — 58 %, Державній службі з надзвичайних ситуацій — 77 %, Національній гвардії — 68 %, Національній поліції — 49 %, Патрульній поліції в складі НПУ — 51 %. Довіра до системи МВС загалом складає 50 % (базується на сумі показників «повністю довіряю» та «більше довіряю») [8]. Як бачимо, рівень довіри до діяльності правоохоронних органів досить високий. Але поряд з високою довірою в суспільстві існує також критичне ставлення до поліції, що обумовлено порушенням законності в органах поліції, низьким станом розкриття і запобігання злочинів, низькою дисципліною окремих працівників поліції. Важливим моментом на шляху до підвищення рівня довіри населення до поліції виступає взаємодія із громадськістю на всіх рівнях. У багатьох випадках працівники поліції уникають спілкування з громадськістю, вони не готові до публічних виступів, не мають відповідних професійних навиків у роботі з населенням. Статтею 11 Закону України «Про Національну поліцію» [1] передбачено, що діяльність поліції здійснюється в тісній співпраці та взаємодії з населенням, територіальними громадами та громадськими об'єднаннями на засадах партнерства і спрямована на задоволення їхніх потреб. Проте в тексті закону та інших нормативно-правових актах законодавцем не роз'яснено, в чому полягає і в

яких діях повинно проявлятися згадуване «партнерство» [9]. На думку автора статті, діяльність поліції має бути більш прозорою, дуже часто громадяни не мають можливості обговорювати конкретні питання охорони прав та свобод людини і громадянина із керівниками підрозділів поліції, отримуючи лише формальні відповіді на свої запитання у письмовій формі, відсутній належний доступ до живого спілкування, не зважаючи на встановлені години прийому керівництва органу чи підрозділу Національної поліції. Бюрократичний підхід переважає при прийомі громадян, розгляді письмових скарг, розв'язанні конфліктів, пов'язаних із домашнім насильством. Доцільно ввести у практику роботи поліції статистичні звіти керівників відділів і підрозділів поліції та інших працівників у трудових колективах, у населених пунктах, в об'єднаннях громадян.

Висновки

Вдосконалення законодавства, що регулює правоохоронну діяльність поліції, необхідно зробити таким чином, аби були встановлені чіткі і зрозумілі правила і норми діяльності поліції, довірливі відносини поліції з населенням, належна взаємодія правоохоронних органів між собою. Необхідно, щоб кожна людина розуміла, що правоохоронець покликаний не застосовувати силові методи до неї, а допомагати, захищати, а партнерство з населенням стало пріоритетною діяльністю поліції. Для удосконалення виконання правоохоронної функції Національною поліцією необхідно покращити матеріально технічне забезпечення, якісний відбір кадрів до підрозділів поліції, організацію навчання на вміння користуватися новітніми спеціальним і технічними засобами. Необхідно постійно орієнтуватися на процес євроінтеграції України, бажання народу встановити і запровадити європейські стандарти і цінності життя, прагнення до побудови розвиненої правової, демократичної держави.

Література

1. Про Національну поліцію України : закон України від 2 липня 2015 року № 580-

АНОТАЦІЯ

В статті розглядаються основні питання, що стосуються системи Національної поліції України. Проаналізовано зміни в законодавстві, яке регулює діяльність підрозділів поліції. Висвітлено особливості правоохоронної функції Національної поліції України, в умовах перетворень, що постійно відбуваються у системі правоохоронних органів. Приділяється увага питанню неналежного матеріально-технічного забезпечення підрозділів поліції, а також організації навчання на вміння користуватися новітніми спеціальними і технічними засобами. Запропоновано шляхи удосконалення виконання правоохоронної функції держави підрозділами національної поліції. Виділено проблематику кадрового забезпечення поліції, викладено пропозиції стосовно врегулювання даного питання. Вказано на необхідність взаємодії поліції із громадськістю, рекомендовано посилити заходи впровадження європейських стандартів у діяльність поліції.

Ключові слова: громадськість, законодавство, правоохоронні органи, Національна поліція, підрозділи, взаємодія, система.

SUMMARY

The main issues concerning the National Police of Ukraine system are considered in the article. The changes in the legislation, which regulates the police units' activities, are analyzed. The features of the law enforcement function of the National Police of Ukraine in the context of transformations that are constantly taking place in the system of law enforcement agencies are highlighted. The attention is paid to the issue of inadequate material and technical support of police units, as well as the organization of training on the usage of the latest special and technical means. The ways of improving the performance of the law enforcement function of the state by the national police units are proposed. The police staffing challenges are highlighted and proposals for resolving these issues are presented. The need for interaction between the police and the society is indicated. It is recommended to strengthen the implementation of European standards in police activities.

Keywords: society, legislation, law enforcement agencies, National Police, units, interaction, system.

VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>

2. До кіберполіції наберуть 400 співробітників // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [https://uk.wikipedia.org/wiki/ Національна_поліція_України](https://uk.wikipedia.org/wiki/Національна_поліція_України)

3. Патрульня полиция Украины // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://ru.wikipedia.org/wiki/Патрульня_полиция_Украины

4. Кримінально-процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/page2>

5. Стрельченко О. Г. Національна поліція як суб'єкт публічного адміністрування в Україні / О. Г. Стрельченко // Вісник Чернівецького факультету Національного універ-

ситету «Одеська юридична академія». – № 1. – 2016. – С. 141-153

6. Бандурка О. М. Управління в органах внутрішніх справ України /- О.М.Бандурка-Х.:Ун-т внутр.справ,1998.- 480 с.

7. Швець Д. В. / Захист прав і свобод людини та громадянина - пріоритет діяльності Національної поліції України /- Д. В. Швець // Правоохоронна функція держави: теоретико-методологічні та історико-правові проблеми : тези доповідей круглого столу (м. Харків, 27 жовтня 2017 р.)

8. Результати дослідження Київського міжнародного інституту соціології в період з 19 до 25 травня 2020 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bahmut-police.dn.ua/news/view/6797>

9. Деякі аспекти функціонування : методичний посібник Національної поліції в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://obljust.gov.ua/uploads>